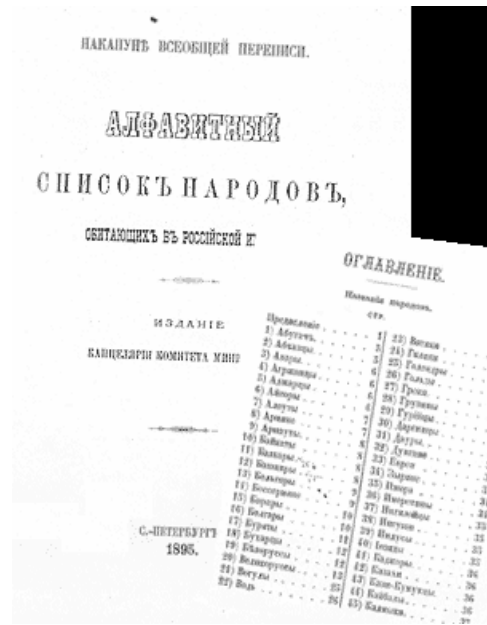

Rusya İmparatorluğu'nda Yaşayan Halkların Alfabetik Listesinde Kafkasyalılar

Hazırlayan Murat Paşuşu

Rusya'da 1897 yılında yapılan ilk genel nüfus sayımından iki yıl önce "Rusya İmparatorluğu'nda Yaşayan Halkların Alfabetik Listesi" başlığıyla bir ön çalışma yapılmış. 1895 yılında Petersburg'ta yayınlanan bu "Liste"de Rusya halklarının değişik yayınlarda yer alan ve farklı yıllara ait nüfus bilgileri derlenerek dilleri, dini inançları ve yaşadıkları bölgeyle ilgili kısa bilgiler verilmiş. Hazırlayanlar bu çalışmanın "genel bilgi" amaçlı hazırlandığını; ülkenin bütün halklarının nüfus miktarlarını, dağılımlarını ve diğer özelliklerini tek biçimde bir araya getirme denemesi olduğunu belirtiyorlar. Listeye ilgili açıklamada, özellikle nüfus verilerinin yaklaşık kabul edilmesi gerektiği, bu bilgilerin özel bir çalışma yapılmadan derlendiği ve hatalar olabileceği de belirtiliyor.

НАКАНУНѢ ВСЕОБЩЕЙ ПЕРЕНИСИ.
АЛФАВИТНЫЙ
СПИСОКЪ НАРОДОВЪ,
СНТАШИХЪ ВЪ РОССИИСКОЙ И
ОГЛАВЛЕНІЕ.

ИЗДАНИЕ
КАВКАЗСКОГО КОМИТЕТА УМНГ
С.-ПЕТЕРБУРГЪ
1895.

Имя народа.	стр.
1) Абхазы	1
2) Авары	2
3) Армяне	3
4) Ассирийцы	4
5) Аштарумцы	5
6) Ахалцы	6
7) Агулы	7
8) Армяне	8
9) Армяне	9
10) Армяне	10
11) Армяне	11
12) Армяне	12
13) Армяне	13
14) Армяне	14
15) Армяне	15
16) Армяне	16
17) Армяне	17
18) Армяне	18
19) Армяне	19
20) Армяне	20
21) Армяне	21
22) Армяне	22
23) Армяне	23
24) Армяне	24
25) Армяне	25
26) Армяне	26
27) Армяне	27
28) Армяне	28
29) Армяне	29
30) Армяне	30
31) Армяне	31
32) Армяне	32
33) Армяне	33
34) Армяне	34
35) Армяне	35
36) Армяне	36
37) Армяне	37
38) Армяне	38
39) Армяне	39
40) Армяне	40
41) Армяне	41
42) Армяне	42
43) Армяне	43
44) Армяне	44
45) Армяне	45
46) Армяне	46
47) Армяне	47
48) Армяне	48
49) Армяне	49
50) Армяне	50
51) Армяне	51
52) Армяне	52
53) Армяне	53
54) Армяне	54
55) Армяне	55
56) Армяне	56
57) Армяне	57
58) Армяне	58
59) Армяне	59
60) Армяне	60
61) Армяне	61
62) Армяне	62
63) Армяне	63
64) Армяне	64
65) Армяне	65
66) Армяне	66
67) Армяне	67
68) Армяне	68
69) Армяне	69
70) Армяне	70
71) Армяне	71
72) Армяне	72
73) Армяне	73
74) Армяне	74
75) Армяне	75
76) Армяне	76
77) Армяне	77
78) Армяне	78
79) Армяне	79
80) Армяне	80
81) Армяне	81
82) Армяне	82
83) Армяне	83
84) Армяне	84
85) Армяне	85
86) Армяне	86
87) Армяне	87
88) Армяне	88
89) Армяне	89
90) Армяне	90
91) Армяне	91
92) Армяне	92
93) Армяне	93
94) Армяне	94
95) Армяне	95
96) Армяне	96
97) Армяне	97
98) Армяне	98
99) Армяне	99
100) Армяне	100

Liste 1897 sayımının hemen öncesinde, sayım görevlilerinin de başvurabileceği bir kılavuz olarak hazırlanmış. "Liste" gibi mütevazı bir başlık taşısa da bu derlemenin nüfus sayımında gereksiz görülen etnografik ve tarihi bazı verileri, başlıca meşguliyet, gelenekler ve siyasi fikirler gibi çok daha geniş bilgileri içerdiği aktarılıyor. Bugünkü bilgiler ışığında değerlendirildiğinde "Liste"nin bazı bilgileri eski, bazıları da yanlış görünüyor. Listede yer alan birçok halk Sovyetler döneminde farklı adlarla adlandırıldı, bazılarının adı ise bugün bilinmiyor.

Bir halkın alt grupları/boyları ayrı halklar olarak kabul edilmiş. Örneğin bugün Gürcülerin alt grupları olarak bilinen Acaralı, Guri, Hevsur, İmer, İngiloy, Megrel, Pşav, Svan ve Tuş toplulukları "Gürcülere akraba" fakat ayrı halklar olarak kaydedilmiş. Toplam nüfusları 1.225.000 kişi iken, iki yıl sonra, 1897 sayımında Kartvel üst başlığında toplanan Gürcü, İmer, Megrel ve Svanların toplam nüfusu 703 bin.

Yine benzer şekilde "Çerkeslere akraba ayrı bir Dağlı kabile" olduğu belirtilen Ubıhların nüfusu 1867 yılı verilerine göre 25 bin kişi görünüyor. Bu bilgiyi imkansız kılan şey ise Ubıhların 1864 yılında toplu halde Osmanlı topraklarına sürgün edilmiş olması. Ubıhların dahil edilmediği Çerkeslerin nüfusu 1891 yılı verilerine göre 162 bin; 1897 sayımında ise 76 bin. Aradaki büyük farkı açıklamak zor.

Uruspiylerin Balkar, Navruzların da Nogay boyu olduğu biliniyor.

Başka bir ilginç topluluk da 300 kişilik nüfuslarıyla Lahamullar. "Liste"ye göre Kutais Eyaleti'nde (Gürcistan) yaşayan ve Yahudi kökenli ama Ortodoks olan bu gizemli küçük halkın adı ne sonraki nüfus sayımlarında ne de bilinen diğer kaynaklarda geçiyor. Ancak bugünkü haritalara göre Gürcistan'ın batısında Lahamula adında bir dağ köyü bulunuyor.

"Mahometan" 19. Yüzyıl Rusyası'nda Müslüman yerine kullanılan, Batı'dan ithal oryantalist bir terimdir.

"Liste"de, kaynak aldığımız web sitesinin hazırladığı şekilde, sadece 1897 sayımıyla bağlantılı bilgiler yer alıyor. 116 yıl öncesinin bakışını ve yargılarını yansıttığı için önemlidir.

Numara	Adlandırma	Nüfusu	... Yılı Bilgilerine Göre	Dil (Kavim/Kabile) Mensubiyeti	İtikadı; Dini	Arazi
2	Abhazlar	60 000	1886	Kafkas ırkının batı-Dağlı grubundan halk	Ortodoks, İslam ve kısmen putperest	Kutais Eyaleti, Karadeniz'in doğu sahiliyle Kafkas sıradağları arası.
5	Acaralılar	59 516	1886	Guri kabilesi	Mahometan	Kutais Eyaleti'nin Batum ve Artvin uyezdleri.
3	Avarlar	96 000	1885	Lezgilere akraba Dağlılar	Mahometan	Dağıstan Oblastı.
11	Balkarlar	3 000	1875	Türk kabilesi	Mahometan	Terek Oblastı (Kabarda'nın güney kısmı).
28	Gürcüler	408 000	1885	Kafkas kavminden halk	Ortodoks	Tiflis Eyaleti, Kutais Eyaleti'nin Şaropan Uyezdi, Kafkas ötesinin diğer yerlerinde nüfusları çok azdır.
29	Guriler	76 000	1885	Gürcülere akraba kabile	Ortodoks	Kutais Eyaleti'nin Ozurget Uyezdi.
30	Dargiler	54 300	1891	Lezgilere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan	Dağıstan Oblastı (Dargi Okrugu)
36	İmerler	423 000	1886	Gürcülere akraba halk	Ortodoks	Kutais Eyaleti (Kutais, Şaropan, Raça, Leçhumi ve kısmen Senaki uyezdleri) Tiflis Eyaleti'nin Gori ve Duşet uyezdleri.
37	İngiloylar	9 000	1886	Gürcülere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan	Zakatal Okrugu.
38	İnguşlar	28 000	1891	Çeçenlere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan (Sünni mezhebi)	Terek Oblastı (Sunja Otdeli).
43	Gazi Kumuklar	24 000	1891	Lezgilere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan	Dağıstan Oblastı'nın Gazi Kumuk Okrugu.
52	Karaçaylar	25 000	1891	Türk kavminden halk	Mahometan	Kuban Oblastı (Kuban nehrinin yukarı vadisi).
63	Kumuklar	108 800	1891	Türk kökenli Dağlı kabilesi	Mahometan	Dağıstan ve Terek oblastları.
67	Küriler	55 000	1891	Lezgilere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan	Dağıstan Oblastı'nın Küri Okrugu.
70	Lahamullar	300	1864	Yahudi kökenli küçük bir halk	Ortodoks	Kutais Eyaleti.
71	Lezgiler	597 000	1886	Kafkas kavminin doğu-Dağlı grubundan halk	Sünni mezhebinden Mahometan	Dağıstan Oblastı, Zakatal Okrugu, Bakü ve Yelisavetpol eyaletleri.
80	Megreller	214 000	1891	Kafkas kavminin Kartvel grubundan halk	Ortodoks	Kutais Eyaleti'nin Sugdidi ve Senaki uyezdleri.
83	Navruzlar	5 420	1859	Türk kavminden halk	Mahometan	Kuban Oblastı (Kuban nehrinin sol kıyısında).
85	Nogaylar	61 500	1891	Türk kavminden halk	Mahometan	Stavropol Eyaleti'nin doğu kısmı ve Terek Oblastı'nın

						kuzey kısmı; Kırım'da, Kuban boyunda ve Dağıstan Oblastı'nda da bazı yerleşimlerine rastlanır.
90	Osetler	164 490	1886	İran kavminden halk	Bozulmuş Ortodoks, kısmen Mahometanlık	Terek Oblastı'nın Vladikafkas Okrugu, Tiflis Eyaleti'nin Duşeti Uyezdi ve Kutais Eyaleti'nin Raça Uyezdi.
95	Pşavlar	9 000	1885	Kafkas kavminin Kartvel grubundan halk	Ortodoks	Tiflis Eyaleti'nin Tioneti Uyezdi.
100	Svanlar	14 035	1891	Kafkas kavminin Kartvel grubundan halk	Ortodoks	Kutais Eyaleti.
103	Tabasaranlar	14 460	1891	Lezgilere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan	Dağıstan Oblastı'nın Kaytag-Tabasaran ve Küri okrugları.
105	Talışlar	50 510	1886	İran kavminden halk	Mahometan, Şii mezhebi	Bakü Eyaleti'nin Lenkoran Uyezdi'nin güney kısmı.
108	Tatlar	124 683	1886	İran kavminden halk	Mahometan, Şii mezhebi	Yelisavetpol Eyaleti, Dağıstan Oblastı Derbent şehri yakınları, ve Bakü Eyaleti'nin Bakü, Şemah ve Kuba uyezdleri.
111	Türkmenler (Truhmen)	19 000	1892	Türk kavminden halk	Sünni mezhebinden Mahometan	Stavropol Eyaleti'nin Truhmen Komiserliği.
117	Tuşlar	5 624	1886	Kafkas kavminin Kartvel grubundan Dağlı halk	Bazı Ortodoks kutsiyetlerini kabul etseler de putpereste yakın	Tiflis Eyaleti'nin Telavi Uyezdi, Dağıstan ve Terek oblastlarının hududunda.
118	Ubıhlar	25 000	1867	Çerkeslere akraba ayrı bir Dağlı kabile	Mahometan	Kuban Oblastı'nda Karadeniz'in kuzeydoğu sahili.
120	Uruspiyerler	3 050	1875	Türk kavminden halk	Mahometan	Terek Oblastı'nda Baksan nehrinin üst kesimleri.
123	Hevsurlar	6 500	1886	Kökeni Gürcülerden, Osetlerden ve diğer Dağlılardan gelen ayrı bir halk	Ortodoks, putperest adetlerle karışmış	Tiflis Eyaleti'nin Telavi Uyezdi'nin kuzey kısmında Aragva ve Argun nehirlerinin üst kesimleri.
124	Tsahurlar	2 430	1875	Lezgilere akraba Dağlı kabilesi	Mahometan	Dağıstan Oblastı'nın Samur Okrugu.
127	Çerkesler	161 950	1891	Kafkas kavminin batı-Dağlı grubuna ait	Mahometan	Kuban Oblastı'nın güney kısmı ve Terek Oblastı'nın batı kısmı.
129	Çeçenler	195 900	1891	Kafkas kavminin doğu-Dağlı grubundan halk	Sünni mezhebinden Mahometan	Terek Oblastı'nda hemen hemen tamamıyla Kafkas sıradağlarının kuzey eğimi.

Каунак:

Demoscop Weekly, № 187 – 188, 24 Осак - 6 Şubat 2005, “Алфавитный список народов, обитающих в Российской Империи”,

<http://www.demoscope.ru/weekly/2005/0187/perep04.php>